

УДК 811.111:801.67(045)

Забужанська І. Д.

ОБҐРУНТУВАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ АНГЛОМОВНИХ ВІРШОВАНИХ ТЕКСТІВ ПОСТМОДЕРНІЗМУ

Статтю присвячено дослідженню англомовного постмодерністського поетичного дискурсу. Надано класифікацію американських віршованих текстів постмодернізму з позицій комплексного підходу з огляду на фонетичні, структурно-семантичні, графічні й просодичні засоби ритмічної організації поетичного мовлення.

Ключові слова: віршований текст, конвергентний, дивергентний, ламінарний, синкопічний.

Zabuzhanska I. D. Obosnovanie klassifikatsii anglozychnykh stikhotvornykh tekstov postmodernizma. – Stat'ya. Stat'ya posvyachena issledovaniyu anglozychnogo postmodernistskogo poeticheskogo diskursa. Predložena klassifikatsiia amerikanskykh stikhotvornykh tekstov postmodernizma s pozitsii kompleksnogo podhoda, učitывая foneticheskie, strukturalno-semanticheskie, graficheskie i prosodicheskie sredstva ritmicheskoi organizatsii poeticheskoi rechi.

Ключевые слова: стихотворный текст, конвергентный, дивергентный, ламинарный, синкопический.

Zabuzhanska I. D. Justification of the classification of English post-modern poetic texts. – Article.

The given article investigates the English postmodern poetic discourse. The classification of American postmodern poetic texts from the standpoint of an integrated approach, including phonetic, structural and semantic, graphic and prosodic means of rhythmic organization of poetic speech has been built.

Key words: poetic text, convergent, divergent, laminar, syncopic.

Постановка проблеми. Під час вивчення специфіки ритмічної організації поетичного мовлення на матеріалі англомовних віршованих текстів постмодернізму виникає необхідність побудови комплексної класифікації аналізованих текстів, яка допоможе вирішити практичне питання необхідного й достатнього обсягу матеріалів експериментально-фонетичного дослідження [6, с. 225].

Аналіз останніх джерел і публікацій. Проаналізувавши здобутки вітчизняних і зарубіжних учених, доходимо висновку, що питання класифікації віршованих текстів не було позбавлене дослідницького інтересу [3; 5; 7]. Однак зауважимо, що віршовані тексти класифікували переважно в царині літературознавства, розглядаючи тематичну спрямованість поетичних творів [7] та стилістичні особливості віршованих текстів [5]. Зрозуміло, що подібної класифікації віршованих текстів недостатньо для безпосереднього використання її як теоретичного підґрунтя для проведення експериментально-фонетичного дослідження. Саме тому вважаємо за доцільне провести систематизацію й класифікацію англомовних віршованих текстів постмодернізму з позицій комплексного підходу, зорієнтованого в подальшому на виявлення лінгвокогнітивних параметрів їхньої ритмічної організації.

Мета статті полягає в побудові класифікації віршованих текстів із позицій комплексного підходу з огляду на фонетичні, структурно-семантичні, графічні й просодичні засоби ритмічної організації поетичного мовлення.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі **завдання**: 1) виокремити та систематизувати основні ознаки віршованих текстів постмодернізму; 2) побудувати вербально-гра-

фічну класифікацію англомовних віршованих текстів постмодернізму.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи ритмічну організацію поетичного мовлення як квазірегулярну повторюваність найчастотніших ритмічних структур, а віршований текст – як результат віршотворення, що постає у вигляді холистичної єдності, організованої семіотичної системи, для якої характерна наявність метро-ритмічного каркасу й організація на всіх рівнях мовної системи, у тому числі ідейно-композиційному, під час побудови узагальненої класифікації ми враховували насамперед чинники, які відображали фонетичні, структурно-семантичні, графічні та просодичні засоби ритмічної організації поетичного мовлення.

Саме тому на першому ієрархічному рівні класифікації (рис. 1) нами розглянуто характер версифікації як один із провідних чинників. Це пояснюється тим, що саме наявність метричної організації відрізняє поетичне мовлення від прозового. Відтак з огляду на ритмічно врегульоване чергування сильних і слабких складів у віршованому рядку **за характером версифікації** віршовані тексти поділяються на метричні та дисметричні.

Одним із фонетичних засобів посилення акустичного ритму є наявність рими. Беззаперечним є той факт, що рима в поетичному мовленні викликає відчуття звукової гармонії та смислової завершеності певних частин віршованого тексту, а також сприяє ритмічному сприйняттю рядків і строф. Отже, **наявність рими** уможливує поділ віршованих текстів на римовані й неримовані. За відсутності рими вагомим значення набуває просодичне оформлення реалізації віршованого тексту.

Аналіз **графічного оформлення** досліджуваного матеріалу переконує у взаємовпливі вер-

бальної та невербальної складових поетичного твору, що позначиться на специфічному характері ритмічної організації поетичного мовлення під час реалізації віршованого тексту. Тому віршовані тексти поділяються на конвенційні та експериментальні. Для конвенційних текстів характерним є традиційний поділ віршованого тексту на співмірні відрізки, тоді як для експериментальних – нетрадиційна побудова строф, певні підкреслення, шрифтові виділення, позначення абзацних відступів і візуальна поезія. Фігурні вірші, як відомо, призначаються насамперед для зорового сприйняття, відсилаючи читача до предмета, який описується в тексті, на основі іконічної чи символічної асоціації. Підставою для цієї дихотомії є твердження про наявність візуального ритму [16], що є особливо характерним для рядка, строфи, а також цілого віршованого тексту. Під час реалізації тексту візуальний ритм неминуче впливатиме на акустичний ритм.

Наступним параметром класифікації (рис. 1) є наявність розділових знаків у взаємозв'язку з модуляціями голосу в мовленні. За **наявністю у віршованих текстах розділових знаків**, що слугують для позначення ритмомелодики фрази, а також відображають декламаційно-психологічне членування мовленнєвого континууму [10], досліджувані віршовані тексти поділяються на пунктуаційні та апунктуаційні. Останні допускають різні варіації в термінах їх просодичного оформлення, зокрема й ритмічної організації.

Ще одним критерієм запропонованої нами класифікації (рис. 1) є розгляд віршованих текстів в аспекті їх ритміко-синтаксичної організації. На синтаксичному рівні ритмічність проявляється в наявності різних ритміко-синтаксичних фігур. Тому, поглиблюючи уявлення про **ритміко-синтаксичний спосіб організації** віршованих текстів, як і лінгвісти нашого часу [12; 13], розрізняємо такі їх види:

1) *ламінальні віршовані тексти*, які зберігають плавний, одноманітний і монотонний ритмічний малюнок;

2) *реверсивні віршовані тексти*, для яких характерними є дотримання ізоморфізму, а також зв'язність і симетричність синтаксичних конструкцій та їхніх частин;

3) *синкопічні віршовані тексти*, в основі яких лежить принцип нестійкості, який у свою чергу спричиняє ритмічну реформованість і смислово незавершеність. Для віршованих текстів такого типу характерними є уривчастість і стакатоподібність ритмічного малюнку;

4) *комбіновані віршовані тексти*, які виокремлюються завдяки різноманітним поєднанням ламинарного, реверсивного й синкопічного способів ритміко-синтаксичного способу організації віршованих текстів.

Поетичне мовлення є завжди емоційно забарвленим, а віршовані тексти в живому мовленні передають не одне конкретне почуття, а їх комплекс [6, с. 227]. Тому в площині розгляду **емоційної тональності** віршовані тексти поділяємо на мажорні та мінорні. Традиційно мажор співвідноситься з радісними, світлими почуттями, а мінор – зі скорботою, печаллю тощо [9, с. 29]. Про доцільність розмежування досліджуваного матеріалу на підставі емоцій свідчить численна кількість лінгвістичних досліджень із цієї проблематики [4; 6; 8].

Мажорна тональність актуалізується в тексті за допомогою емотивної лексики на позначення позитивних емоцій, а також специфічного просодичного оформлення віршованого тексту. Реалізація віршованих текстів із позитивним емоційним забарвленням викликає такі позитивні емоції, як радість, задоволення, надія. Мінорними є тексти, що містять у своїй семантичній структурі сему негативних емоцій, а також мають специфічне просодичне оформлення. Тому реалізація віршованих текстів із негативним емоційним настроєм призводить до відчуття горя, страху, гніву, зневаги з відповідними їх відтінками.

Результати експериментального дослідження показали, що в процесі реалізації віршованого тексту спостерігається співпадіння або ж неспівпадіння пунктуації й ритмомелодики тексту, що уможливило подальший поділ віршованих текстів на конвергентні, дивергентні й конвергентно-дивергентні. В основі такого поділу лежить теза про конвергентність і дивергентність як **типи поетичного мислення**, що є результатом творчого мислення автора [1; 2; 14; 17]. Екстраполюючи ідеї провідних лінгвістів щодо конвергенції та дивергенції [1; 11], а також розглядаючи зазначені процеси в когнітивно-психологічному плані, схилиємось до думки, що конвергентний стиль мислення адресата характеризується логічністю й послідовністю, що зумовлює специфічний характер просодичного оформлення віршованого тексту, зокрема його ритмічної організації. Натомість дивергентне мислення є оригінальним, пізнавальним, гнучким [15].

У зв'язку із цим ми розглядаємо такі типи віршованих текстів:

1) *конвергентні*, репрезентовані скупченістю стилістичних та інтонаційних засобів, зв'язні, з поступовим розгортанням синтаксичного ритму, що досягається за умов дотримання норм просодичного й синтаксичного членування тексту;

2) *дивергентні*, для яких характерні тематична багатовекторність, розпорошеність стилістичних засобів, неспівпадіння пунктуації та ритмомелодики тексту, варіації наголосу й темпу, алогічність і деструктивність у ритмічному русі вірша;

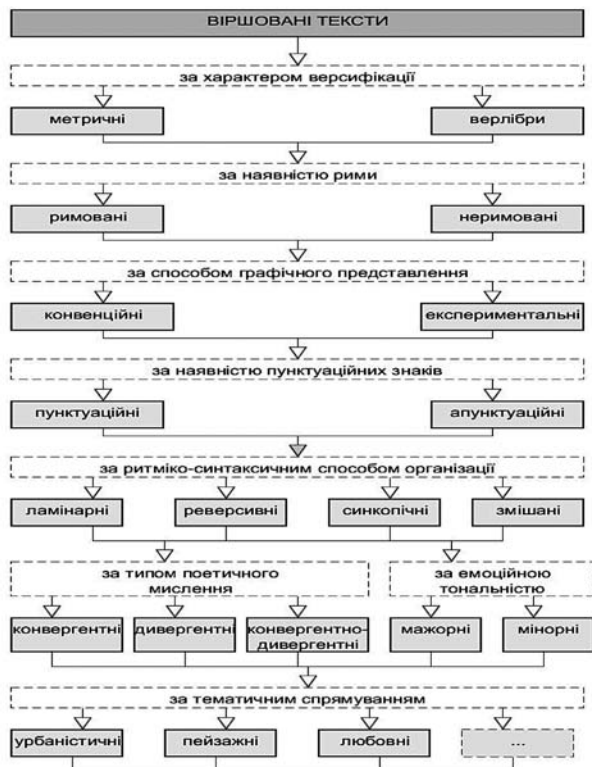

Рис. 1. Класифікація англійських віршованих текстів постмодернізму

3) *конвергентно-дивергентні*, які характеризуються змішаним типом мислення, що знаходить своє відображення в уривчастості ритму.

Розглядаючи досліджуваний матеріал *за тематичним спрямуванням* та підтримуючи позицію І.В. Качуровського, поділяємо віршовані тексти на громадянські, інтимні, філософські, релігійні, пейзажні й сатиричні [7]. Такий укрупнений поділ спричиняється можливістю періодичності на образному та ідейно-композиційному рівнях. З огляду на потенціал віршованих текстів до складення невичерпної морфології своїх різновидів у тематичному аспекті можливість продовження цієї множини характеризується відповідними позначеннями в правій частині фрагменту зображеної класифікації (див. рис. 1).

Висновки. Таким чином, нами було реалізовано спробу узагальненої систематизації ознак англійських віршованих текстів постмодернізму, категоріальну структуру суспільності яких відображено на рисунку. Побудована класифікація в обсязі дослідження слугуватиме надійним методологічним інструментарієм, на ґрунті якого розроблятиметься програма й методика подальшого експериментально-фонетичного аналізу.

Література

1. Арнольд І.В. Стилистика. Современный английский язык / И.В. Арнольд. – М.: Флинта; Наука, 2002. – 384 с.
2. Белехова Л.І. Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект: дис. ... докт. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / Л.І. Белехова; Київський нац. лінгвіст. ун-т. – К., 2002. – 476 с.
3. Вялікова О.О. Типологія креолізованих віршованих текстів / О.О. Вялікова // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Філологія». – 2014. – Т. 17. – № 1. – С. 3–38. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vknl_u_fil_2014_17_1_6.pdf.
4. Гузерчук О.О. Просодичні засоби реалізації висловлювань підбадьорювання в сучасному англійському діалогічному дискурсі (експериментально-фонетичне дослідження): автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / О.О. Гузерчук; Київський нац. лінгвіст. ун-т. – К., 2015. – 21 с.
5. Дук П.О. Лінгвостилістична характеристика німецьких гумористичних віршів: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / П.О. Дук; Харківський нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Х., 2007. – 200 с.
6. Калига А.А. Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання: [монографія] / А.А. Калига. – К.: ВЦ КДУ, 2001. – 351 с.
7. Качуровський І.В. Генерика і архітектоніка: в 2 кн. / І.В. Качуровський. – К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2005–2008. – Кн. 2. – 2008. – 376 с.
8. Красовська І.В. Лінгвокогнітивні особливості просодичного оформлення англійських висловлень на позначення позитивних емоцій (експериментально-фонетичне дослідження): автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 / І.В. Красовська; Київський нац. лінгвіст. ун-т. – К., 2009. – 20 с.
9. Панасенко Н.І. Интонационные средства выражения субъективной модальности в английском монологе-рассуждении (экспериментально-фонетическое исследование): дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки» / Н.І. Панасенко; Киевский гос. пед. ин-т иностр. языков. – К., 1985. – 191 с.
10. Пешковский А.М. Школьная и научная грамматика / А.М. Пешковский [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://books.google.com.ua>.
11. Риффатер М. Критерии стилистического анализа / М. Риффатер // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. IX: Лингвостилістика. – М.: Прогресс, 1980. – С. 69–96.
12. Стрільчук А.В. Синтаксична організація текстів сучасної американської поезії: когнітивно-семіотичний та синергетичний аспекти: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / А.В. Стрільчук. – К., 2009. – 20 с.
13. Шевельова-Гаркуша Н.В. Ритміко-синтаксична організація віршованого мовлення: лінгвостилістичний та лінгвосинергетичний аспекти (на матеріалі американських поетичних текстів XX – XXI ст.): автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / Н.В. Шевельова-Гаркуша. – Херсон, 2013. – 20 с.
14. Givon T. Mind, Code and Context: Essays in Pragmatics / T. Givon. – Hillsdale: Erlbaum, 1989. – 456 p.
15. Guilford J.P. The Nature of Human Intelligence / J.P. Guilford. – New York: Mc Graw Hill Book Co, 1967. – 358 p.
16. Lilja E. Towards a Theory of Aesthetic Rhythm / E. Lilja [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gu.se>.
17. Tsur R. Playing by Ear and the Tip of the Tongue: Precategorical information in poetry (Linguistic Approaches to Literature) / R. Tsur. – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2012. – 322 p.